

használatára, a szovjet és külföldi szakbibliográfiákban, referáló folyóiratokban való rendszeres tájékozódásra. A kérdőív adatai szerint a hallgatók oktatóik utmutatása mellett elsősorban társaik tanácsai és a sajtóközlemények alapján választják ki olvasmányaikat; csak 46 %-uk használja a könyvtár katalógusát és 11 % a bibliográfiákat.

AZ OLVASÓK ÉRDEKLŐDÉSÉNEK TANULMÁNYOZÁSA MINT AZ OLVASÁS IRÁNYÍTÁSÁNAK ALAPJA^x

Az olvasás két fő célja az általános önképzés és a szakmai képzés (tanulás); motiválja a társadalmi (közéleti) tevékenység, a hobby stb. is. A valóságban természetesen nem lehet mereven elkülöníteni egymástól a különböző célkitűzéseket; amellet az olvasás többnyire nemcsak a tudatosan érvényesített szempontból gazdagítja az embert szellemileg.

Minden ember olvasásának vannak a) az egész társadalmat jellemző, b) egy bizonyos (életkori, foglalkozási stb.) csoportot jellemző és c) egyéni sajátosságai. Természetesen ezek is összefonódnak. A vizsgálat elsősorban azt igyekezett tisztázni, hogy mi köti össze és mi különbözteti meg a társadalom különböző csoportjait, olvasmányaik szempontjából. Az olvasmányhoz való személyes viszony elemzése a kutatások második szakaszának feladata lesz.

Általánosan jellemzi a szovjet olvasókat a munkájuk, szakmájuk iránti, a jelen problémái iránti, a történelem iránti érdeklődésük.

A társadalmi-politikai kérdések iránt a legtöbb olvasó érdeklődik, ilyen tárgyú könyvet, brosurát azonban aránylag kevesen kölcsönöznek ki. Érdeklődésüket ugyanis egyrészt az újságok, másrészt a szépirodalmi művek olvasásával is kielégítik.

A természetudományi irodalom népszerűsége rohamosan nő, a tudományos és az ismeretterjesztő munkáké egyaránt. A kereslet meghaladja a kínálatot; sok olvasó panaszkodik, hogy bizonyos témákról nehéz anyagot találni.

A szépirodalom olvasásának 3 jellegzetes vonása van: állandó érdeklődés egyes kiemelkedő írók (főként Tolsztoj és Solohov) iránt; hosszabb-rövidebb ideig tartó érdeklődés az újdonságok iránt; a tömegpropaganda hatása (Jesznyint pl. 1963-ban a munkásoknak csak 9 %-a említette kedvenc

^x DOBRUNINA, N.E. - TROICKAJA, E.E.: Izucsenie csitateľszkih intereszov - osnova rukovodsziva csteniem. = Szovetszkij csitateľ' 270-311. p. - A tanulmány fordítása a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban F 3909 számon található.

költői között, az 1965. évi országos jubileumi megemlékezések nyomán ez az arány 1966-ban 30 %-ra emelkedett).

A művészeti tárgy irodalomból a filmmel foglalkozó művek a legnépszerűbbek, de általában megállapítható az esztétikai érdeklődés elmélyülése.

A könyvtáros számára az olvasói érdeklődés általános sajátságaiából az a tanulság adódik, hogy a sokoldalú érdeklődésnek megfelelő komplex könyvpropagandát folytasson, az információk áradatából segítsen kiválogatni az olvasónak a lényegét, s a szépirodalmat is nevelő hatásának megfelelő gonddal propagálja.

A **különböző csoportok** közül a foglalkozás szerinti (munkájuk tartalma és szakképzettségük foka szerinti) csoportok mutatnak legfeltűnőbb jellegzetességeket, amint ezt a könyv egyes tanulmányai ismertetik.

Az iskolai végzettség is erős csoportképző tényező; hatása főként az önképzést szolgáló (nem szakmai jellegű) olvasmányok kiválasztásában érvényesül. A teljes középiskolát és a 7 évfolyamos iskolát végzettek között mutatkozik meg leghatározottabban a különbség; az utóbbiak egyrészt ugyanarról a témáról is a "könnyebb" könyveket olvassák, másrészt kevésbé érdeklődnek bizonyos témák (pl. a természettudományok vagy a költészet) iránt. Az érettségizettek is erősen elmaradnak a diplomások mögött pl. a művészeti tárgyú könyvek olvasásában. - Ezek a különbségek azonban egyre inkább elmosódnak.

Az életkor szerinti különbségek viszont maradandók. A fiatalok mohóbban olvasnak, kevésbé válogatják meg olvasmányaikat.

A nemek szerinti különbséget pszichofiziológiai szempontból nem vizsgálták a kutatók; szociológiai szempontból viszont megállapították az eltérő élet- és munkakörülményeknek a nők rovására érvényesülő hatását.

Lakóhely szerint a városi és a falusi lakosok olvasmányai között találhatunk határozott különbségeket pl. a pedagógusok foglalkozási csoportján belül. A Szovjetunió különböző vidékeinek városai között viszont nincs lényeges különbség ebből a szempontból.

A nemzetiségi különbségek elsősorban az orosz nyelvtudás fokától függően érvényesülnek (ami viszont az iskolai végzettségnek is függvénye): egyes vidékeken az orosz könyvnek még kevés az olvasója, s ez erősen szűkíti a választható olvasmányok körét. A különböző nemzetiségek érdeklődési köre egyébként egységes; természetesen mindenütt különösen népszerűek az illető vidék mai problémáival és multjával foglalkozó munkák. Szépirodalmat legtöbben szívesebben olvasnak anyanyelvükön, akkor is, ha jól tud-

nak oroszul. A szépirodalmi olvasmányokban is megnyilvánul azonban a szovjet olvasóközönség egysége; a különböző nemzetiségű írók (a lett Lacisz, a kirgiz Ajmatov), sőt költők iránt a Szovjetunió minden részében nagy az érdeklődés.

Az olvasási kultúra fejlesztése - tehát az intenzív, rendszeres és elmélyült olvasásra nevelés - alapvetően fontos feladatuk a könyvtáraknak. Egyrészt a műveltségi igény és színvonal általános emelkedése, másrészt az információk áradatának növekedése miatt feltétlenül képessé kell tenni az olvasókat arra, hogy gazdaságosan, hatékonyan olvassanak.

Ezzel kapcsolatos az olvasmányanyag ("krug cstenija") kidolgozásának a problémája; ahogyan a középiskolai tanterv összefoglalja az alpműveltséghez tartozó sokoldalú ismeretanyagot, ugyanugy áttekintést kell adni azokról az olvasmányokról, amelyekre a különböző képzettségi fokú olvasóknak szükségük van ahhoz, hogy az iskolában szerzett műveltségüket szélesebb körre terjesszék ki, s lépést tarthassanak a haladással. A kiadóvállalatok feladata, hogy valóban minden lényeges témakör ismertetéséről gondoskodjanak, mégpedig többféle fokon, a különböző műveltségi színvonalú olvasók igényeihez alkalmazkodva.

Sokat segítene, ha minden ismeretterjesztő munka annotált bibliográfiát is tartalmazna, hogy lássa az olvasó, hogyan mélyedhet el jobban az adott témában. Az ajánló bibliográfiákat az eddiginél jóval nagyobb mértékben kell propagálni. Ilyen eszközökkel s a könyvtárosok közvetlen segítségével, a könyvtári információ minden formájának kihasználásával lehet biztosítani, hogy az olvasók helyesen alakítsák ki olvasmányaik körét, megtalálják a szakmai képzés és az általános művelődés egyensúlyát is.

A további vizsgálatok során kell majd tisztázni a könyv megértésének pszichológiai folyamatát, az erre ható egyéni tényezőket. Ez teszi lehetővé, hogy a könyvpropaganda hatékonyságának elemzése után magának az olvasásnak a hatékonyságát is elemezzék.